

Тетяна Дацко, Ірина Белова
Тернопільський національний економічний університет

ГЕНЕЗИС ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

В Україні реформування обліку відбувається на всіх рівнях нормативного регулювання. Перехід до ринкових відносин зумовив розробку нової системи нормативних документів, що регламентують питання організації і ведення бухгалтерського обліку, одним з елементів якої стала облікова політика підприємств.

Поява терміну «облікова політика» в бухгалтерському обліку України і його офіційне закріплення, пов'язана з процесами реформування бухгалтерського обліку відповідно до ринкових відносин шляхом гармонізації його з міжнародними стандартами. Більше того, слідкуючі за становленням облікової політики підприємства, як самостійного функціонального елементу системи бухгалтерського обліку можна вивчити етапи реформування цієї системи відповідно до вимог ринкових відносин.

Офіційно поняття «облікова політика» (accounting policy) у міжнародну практику обліку введено Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 1 «Розкриття облікової політики» у 1975 р. Зокрема, відповідно до першої редакції Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Розкриття облікової політики», облікова політика – це певні принципи, основи, домовленості, правила та практика, прийняті підприємством для складання та подання фінансових звітів [2].

Згідно МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» облікова політика – конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів [11].

Трактування поняття «облікова політика» як у МСФЗ, так і в українському законодавстві передбачає, що підприємство до початку звітної періоду вибирає в межах, встановлених стандартами або іншими нормативними документами, певні методи, методики, способи оцінки, форми організації обліку, які використовуються ним для ведення поточного обліку і складання фінансової звітності. З одного боку це забезпечує однозначність тлумачення показників фінансової звітності, а з іншого – створює умови для здійснення фінансового менеджменту.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [12; 14].

Житний П., зазначає, що облікова політика визначає ідеологію економіки підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів в конкурентній боротьбі [6].

Облікова політика – одне з важливих питань організації бухгалтерського обліку, правильне оформлення якого сприяє достовірному визначенню фінансового результату і вимагає правильного оформлення, повного розкриття у фінансовій звітності. Розробляючи методи і принципи облікової політики, підприємства повинні враховувати її вплив на суми визнаних витрат або доходів, фінансові результати. Як правило, облікова політика, сформована підприємством, уточнює моменти визнання витрат та сприяє поданням достовірної фінансової інформації [1].

При формуванні облікової політики, на думку Хотинського Ю, недоцільно включати вимоги, які чітко встановлені законодавством, а зазначати тільки ті моменти, за якими підприємству надано право вибору [15].

Створення облікової політики на підприємстві – трудомісткий і відповідальний процес, оскільки підприємство не один рік працюватиме і враховуватиме свої активи і зобов'язання згідно з розробленою ним обліковою політикою. Це вимагає більш зваженого підходу до її розробки. Однак, на сьогодні дедалі частіше спостерігається вузькоспрямований формальний підхід, що зводиться до складання фінансової звітності відповідно до загальних вимог П(С)БО та зовнішніх користувачів. На таку ситуацію впливають як відсутність достатнього практичного досвіду управління в ринкових умовах, так і недостатнє законодавче врегулювання цього питання [5, с. 96].

Белоусова Л., в свою чергу, визначає облікову політику у широкому та вузькому розумінні. В першому випадку – це є управлінський облік, у другому – сукупність способів ведення обліку [3].

Більшість вчених вважають, що для кожного підприємства слід виділити три складові частини Наказу про облікову політику: 1) методологічну, що містить положення, які регулюють методологію ведення бухгалтерського обліку; 2) методичну, що повинна складатись із методів ведення бухгалтерського обліку, які описують порядок відображення фінансово-господарських операцій; 3) організаційну, яка описує організацію системи бухгалтерського обліку [5, с. 97].

І.В. Івахненко виділяє три етапи організації бухгалтерського обліку: методичний (вибір системи певних способів та прийомів, на яких базується застосування елементів методу бухгалтерського обліку); технічний – (вибір форми обліку, що найбільше відповідає галузі та розміру підприємства); організація роботи облікового апарату [8].

Питання впливу облікової політики на результати управлінських рішень Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. дане питання висвітлюють так: «Облікова політика суттєво впливає на фінансові результати діяльності підприємства, і чим менше зарегламентована діяльність його облікових служб у виборі методів бухгалтерського обліку, тим більше можливостей у фінансових менеджерів для маневру під час розробки фінансових рішень» [9].

Проте, як зазначає проф. В.М. Жук, застосування підприємствами різних підходів в обліковій політиці створює проблему неспівставності показників бухгалтерської звітності, а зміна облікової політики на підприємстві створює проблему співставності інформації і в динаміці [7, с. 215].

В той же час погоджуємося з В.М. Жуком, що вплив такого явища як «облікова політика підприємства» на інформаційну систему залишається недостатньо вивченим. В основному, науковці поки що захоплюються «новизною» цього явища і не переймаються наслідками його бездумного практичного застосування [7, с. 215].

Облікова політика підприємства є документом, в якому повинні враховуватися вимоги державного регулювання, методологічні засади бухгалтерського обліку та позиції суб'єктів підприємницької діяльності щодо їх дотримання [16].

Загальні вимоги, які ставляться до облікової політики підприємства зводяться до наступних: – облікова політика повинна бути єдиною на підприємстві, що означає обов'язкове застосування вибраних методів та прийомів ведення бухгалтерського обліку всіма структурними підрозділами, –включаючи виділені на самостійний баланс, незалежно від виду діяльності і місця розташування.

Основними нормативними документами, якими керуються при формуванні розпорядження про облікову політику є Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Саме стандартами передбачено порядок оцінки окремих об'єктів та альтернативних методів обліку. При складанні розпорядчого документа про облікову

політику підприємства керуються Методичними рекомендаціями щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства, затверджених наказом Мінагрополітики України від 17 грудня 2007 р. № 921 [13].

Підприємство самостійно визначає: параметри та напрями облікової політики; обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних методологічних засад та з урахуванням особливостей господарської діяльності й наявної технології обробки облікових даних; розробляє систему і форми управлінського обліку, звітності й контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів; затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку; може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства [10].

Основним джерелом регулювання облікової політики на підприємстві є Наказ про облікову політику. В дослідженні С.Л. Берези запропоновано також передбачати в Наказі про облікову політику наступні елементи облікової політики: розмежування видів діяльності; віднесення заборгованості до сумнівної; порядок створення резерву сумнівних боргів; порядок віднесення отриманих векселів до фінансових або товарних; порядок списання дебіторської заборгованості [4, с. 41].

На сьогоднішній день, складена за вимогами облікова політика повинна допомогти бухгалтерам, економістам, аналітикам фірми, які не можуть через певні причини оперативно зв'язатися напямку з своїми керівниками, усвідомити загальну стратегію підприємства і ведення бухгалтерського обліку як в компанії в цілому, так і на їх ділянках роботи, частково. Положення облікової політики повинні допомогти уникнути помилок і протиріч у відображенні облікових і звітних даних, пронизати всі рівні управління підприємством корпоративним духом.

Отже, процес формування облікової політики полягає у виборі і розробці методичних прийомів, способів та процедур ведення та організації бухгалтерського обліку з числа затверджених нормативними актами з бухгалтерського обліку та аналіз їх придатності до умов діяльності підприємства. Процес організації обліку на підприємстві доцільно проводити за такими напрямками: перший методологічний напрям, визначає об'єкти та методи обліку, що використовуються для формування необхідної інформації; другий технічний напрям, відображає вибір форм реєстрів аналітичного і синтетичного обліку для внутрішньої звітності із зазначенням напрямків руху інформації у середині підприємства та для зовнішніх користувачів; третій організаційний напрям, передбачає розподіл обов'язків між працівниками в системі обліку на підприємстві [2].

Література

1. Амбросов В.Я. Облікова політика в агроформуваннях / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Економіка АПК. – 2004. – № 7. – С. 96-99.
2. Белова І.М. Теоретичні основи облікової політики / І.М. Белова // Науковий журнал Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – Хмельницький: ХНУ, 2015, № 2, Т. 1 (222). – С. 84-90.
3. Белоусова Л.И. Учетная политика предприятия – основа составления финансовой отчетности / Л.И. Белоусова // Вісник СХУ ім. Даля. – 2008. – № 1. – С.14-17.
4. Береза С.Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості / С.Л. Береза // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2003. – № 1(23). – С. 35-44.

5. Войнаренко М. П. Проблеми формування облікової політики підприємства / Войнаренко М. П., Аксьонова Т. М. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009 р. - № 4. – С. 96-99.
6. Житний П. Проблеми формування облікової політики та шляхи їх вирішення / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №3. – С. 19-22.
7. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: Монографія / В.М. Жук. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. – 454 с.
8. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посіб. / С.В. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
9. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Вплив облікової політики на результати управлінських рішень [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://poglyad.com/students/item/14125/\(26/01/2012\)](http://poglyad.com/students/item/14125/(26/01/2012)).
10. Кундря-Висоцька О.П. Організація обліку: Навчальний посібник. –К.: Алерта, 2007. - 223с.
11. Международные стандарты бухгалтерского учета / Перев. с англ. под ред. С.Ф. Председатель. – М., 2009. – 1272 с.
12. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Мін-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www/zakon.rada.gov.ua>.
13. Ратушна О. П. Вплив елементів облікової політики на фінансові результати / О. П. Ратушна // Зб. наук. праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 30. – Ч. 2. – С. 204–208.
14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
15. Хотинський Ю. Організаційні аспекти бухгалтерського обліку / Ю. Хотинський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 4. – С. 33-39.
16. Шмигель О.Є. Формування облікової політики на базі креативного фінансового обліку / О.Є. Шмигель // Сталий розвиток економіки. – 2010. – № 3. – С. 193 – 198.

Микола Дембіцький
Тернопільський національний економічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Соціально-економічний розвиток будь-якої держави залежить, передусім, від ефективного використання ресурсів, тому найважливішим чинником, який сприяє цьому, є чітко налагоджена система управління виробництвом, а отже і бухгалтерського обліку як її складової. Водночас значення бухгалтерського обліку є значно ширшим, адже він не лише забезпечує інформацією менеджерів, але й безпосередньо впливає на формування економічного ефекту насамперед завдяки контрольній функції. Однак реальність така, що цього недостатньо, а тому нерідко допускаються зловживання окремими працівниками підприємств, що стають предметом розслідувань і судових розглядів. Такі ситуації можуть бути об'єктивно і на належній правовій основі вирішені лише за умови, що на підприємствах забезпечено чітку організацію бухгалтерського обліку адекватно вимог нормативно-правових актів, які її регулюють, а всі докази ґрунтуються на якісно підготовлених документах. Об'єктивну ж оцінку доказів, які є в бухгалтерських документах, забезпечує судово-бухгалтерська експертиза.